

Зарубіжні авторські зібрання

Артур Конан

Собака
Баскервілів
Долина страху

Харків
«ФОЛІО»
2020

Розділ I

ПАН ШЕРЛОК ГОЛМС

Пан Шерлок Голмс сидів за столом і снідав. Зазвичай він підіймався достатньо пізно, якщо не брати до уваги тих частих випадків, коли йому й зовсім не доводилося лягати. Я стояв на килимку біля каміна і вертів у руках ціпок, забутий нашим учорашнім відвідувачем, хорошу товсту палицю з руків'ям — з тих, які називають «вагомим доказом». Трохи нижче під руків'ям було врізане срібне колечко шириною близько дюйма. На ньому було викарбовано: «Джеймсу Мортімеру, Ч. К. Х. О., від його друзів по ЧКЛ» і дата: «тисяча вісімсот вісімдесят чотири». У старі часи з такими ціпками — солідними, важкими, надійними — ходили поважні домашні лікарі.

— Отже, Ватсоне, що ви думаєте про нього?

Голмс сидів спиною до мене, й я гадав, що мої маніпуляції залишаються для нього непоміченими.

— Звідки ви знаєте, що я роблю? Можна подумати, що у вас очі на потилиці!

— Чого нема, того нема, зате перед собою маю начищений до блиску срібний кавник, — відповів він. — Ні, справді, Ватсоне, що ви скажете про ціпок нашого відвідувача? Ми з вами прогавили його і не знаємо, навіщо приходив. А якщо вже нам так не пощастило, доведеться звернути особливу увагу на цей випадковий сувенір. Обстежте палицю та спробуйте відтворити по ній образ її власника, а я вас послухаю.

— Мені здається, — почав я, намагаючись у міру своїх сил наслідувати метод мого приятеля, — цей лікар Мортімер — успішний медик середніх років, до того ж усіма шанований, оскільки друзі нагороджують його такими знаками уваги.

— Слушно! — сказав Голмс. — Чудово!

— Крім цього, я схильний думати, що він сільський лікар, отже, йому доводиться долати значні відстані пішки.

— І чому ж?

— Тому що його ціпок, колись доволі непоганий, так збитий, що я не уявляю собі його в руках міського медика. Товстий залізний наконечник зовсім стерся, мабуть, доктор Мортімер пройшов із ним купу миль.

— Дуже доречна думка, — погодився Шерлок.

— Знову ж напис: «Від друзів по ЧКЛ». Я вважаю, що літери «КЛ» означають клуб, найімовірніше мисливський, членам якого він надавав медичну допомогу, за що йому і зробили цей невеликий дарунок.

— Ватсоне, ви перевершили самого себе! — зауважив Голмс, відкидаючись на спинку крісла та підкурюючи цигарку. — Не можу не визнати, що, описуючи з властивою вам люб'язністю мої скромні заслуги, ви зазвичай применшуєте свої власні можливості. Якщо й від вас самого не надходить яскраве сяйво, то ви, у будь-якому випадку, є провідником світла. Хіба мало таких людей, котрі, не маючи власного таланту, все ж володіють незвичайною здатністю запалювати його в інших! Я вам дуже заборгував, друже мій.

Я вперше почув від Шерлока таке визнання і маю сказати, що його слова принесли мені величезне задоволення, бо байдужість цього чоловіка до мого захоплення ним і до всіх моїх спроб описати методи його роботи не раз обмежувала моє самолюбство. Крім цього, я пишався тим, що мені вдалося не тільки опанувати метод Голмса, а й застосувати його на практиці та заслужити цим похвалу мого товариша.

Шерлок узяв ціпок у мене з рук і кілька хвилин розглядав його неозброєним оком. Потім, явно зацікавившись чимось,

відклав цигарку набік, підійшов до вікна і знову став оглядати палицю, але вже через збільшувальне скло.

— Не бозна-що, та все ж цікаво, — сказав він, повертаючись на своє улюблене місце в кутку тапчана. — Певна інформація тут, безумовно, є, вона й стане основою для деяких висновків.

— Невже від мене щось вислизнуло? — перепитав я не без почуття самовдоволення. — Сподіваюся, я нічого серйозного не оминув?

— На жаль, любий мій Ватсоне, більша частина ваших висновків помилкова. Коли я сказав, що ви служите для мене хорошим стимулом, то це, щиро кажучи, треба було розуміти так: ваші хиби іноді допомагають мені вийти на правильний шлях. Але зараз ви не дуже помиляєтеся. Цей чоловік, безумовно, практикує не в місті, і йому доводиться здійснювати великі прогулянки пішки.

— Отже, я мав рацію.

— Щодо цього — так.

— Але ж це все?

— Ні, ні, любий Ватсоне, не все, далеко не все. Так, наприклад, я б сказав, що такий подарунок лікар найімовірніше може отримати від якоїсь лікарні, а не від мисливського клубу, а коли перед лікарнею стоять літери «ЧК», назва «Черінг-кроська» запрошується сама собою.

— Можливо, ви маєте рацію.

— Все наводить на саме таке тлумачення. Й якщо ми приймемо мій здогад за робочу гіпотезу, то у нас будуть додаткові дані для відтворення особи нашого невідомого відвідувача.

— Гаразд. Припустимо, що літери «ЧКЛ» означають «Черінг-кроська лікарня». Які ж інші висновки можна звідси зробити?

— А вам нічого не спадає на гадку? Ви ж вивчали мій метод. Спробуйте його застосувати.

— Висновок очевидний: перш ніж поїхати в село, цей чоловік практикував у Лондоні.

— А що, якщо посунутися трохи далі? Погляньте на це ось під яким кутом зору: з якої нагоди цей дарунок? Коли його друзі вважали за потрібне подарувати спільно йому цей ціпок, аби показати своє шанування? Вочевидь, тоді, коли доктор Мортімер звільнився з лікарні, вирішивши зайнятися приватною практикою. Йому зробили подарунок, це ми знаємо. Припустімо, що роботу в лікарні він змінив на сільську практику. Чи будуть наші висновки занадто сміливими, якщо сказати, що подарунок був зроблений саме через його звільнення?

— Таке цілком можливе.

— Тепер зазначте, що він не міг перебувати в штаті консультантів лікарні, бо це дозволено тільки лікарям із солідною лондонською практикою, а такий лікар навряд чи поїхав би з міста. Тоді ким він був? Якщо працював там, не будучи штатним консультантом, отже, йому призначалася скромна роль куратора¹, котрий живе при лікарні, тобто трохи більше, ніж роль практиканта. І він звільнився звідти п'ять років тому — гляньте на дату на ціпку. Таким чином, любий Ватсоне, ваш солідний літній домашній лікар випарувався, а замість нього перед нами виріс вельми симпатичний чоловік віком близько тридцяти років, не марнославний, неухажливий, котрий ніжно любить свого собаку, який дещо більший за тер'єра, але менший за мастифа.

Я недовіриливо реготнув, а Шерлок Голмс відкинувся на спинку тапчана і випустив у стелю маленькі колечка диму, які плавно похитувалися в повітрі.

— Що стосується останнього пункту, то його нереально перевірити, — сказав я, — однак певну інформацію про вік цього чоловіка і його кар'єру знайти можна.

Я зняв зі своєї маленької книжкової полицки медичний довідник і знайшов потрібне прізвище. Там виявилось кіль-

¹ *Куратор* — молодший медик, що наглядав за хворими в клініці.

ка Мортимерів, але я відразу ж відшукав нашого відвідувача і прочитав уголос все, що його стосувалося:

«Мортімер Джеймс, із 1882 року член Королівського хірургічного товариства. Грімпен, Дартмур, графство Девоншир. З 1882-го по 1884 рік — куратор Черінг-кроської лікарні. Нагороджений премією Джексона з порівняльної патології за роботу «Чи варто вважати недуги явищем атавістичного штібуну?». Член-кореспондент Шведського патологічного товариства. Автор статей «Аномальні явища атавізму» («Ланцет», 1882), «Чи прогресуємо ми?» («Вісник психології», березень 1883). Сільський лікар парафії Грімпен, Торслі та Гай-Берроу».

— І жодного слова про мисливський клуб, Ватсоне, — з лукавою посмішкою зауважив Голмс, — зате він справді сільський лікар, як ви доречно зазначили. А мої висновки правильні. Що ж стосується означень, то, якщо не помиляюся, я вжив такі: симпатичний, не марнославний і неухважний. Це вже я знаю з досвіду — тільки симпатичні люди отримують прощальні подарунки, лише не марнославні змінюють лондонську практику на сільську і тільки неухважні здатні залишити свій ціпок замість візитівки, дочекавши більше години у вашій вітальні.

— А собака?

— Був привчений носити ціпок за господарем. Ця паляця не з легких, собака брав її посередині та міцно стискав зубами, сліди яких видно дуже чітко. Судячи з відстані між мітками, для тер'єра такі щелепи занадто широкі, а для мастифа — завузькі. Може, хіба... Боже милий! Ну, звісно ж, кокер-спанієль!

Промовляючи це, Голмс спочатку походжав по кімнаті, а потім зупинився біля віконної ніші. В його останніх словах прозвучала така тверда впевненість, що я зачудовано глипнув на нього:

— Слухайте, друже, але чому ви в цьому впевнені?

— З тієї простої причини, що бачу собаку біля наших дверей, а ось і дзвінок її господаря. Не йдіть, Ватсоне, благаю.

ЗМІСТ

СОБАКА

Розділ I. Пан Шерлок Голмс	5
Розділ II. Прокляття роду Баскервілів	12
Розділ III. Загадка	23
Розділ IV. Сер Генрі Баскервіль	33
Розділ V. Три обірвані нитки	45
Розділ VI. Баскервіль-хол	56
Розділ VII. Степлтон із Мерріпіт-гаузу	67
Розділ VIII. Перший звіт доктора Ватсона	81
Розділ IX. Другий звіт доктора Ватсона	89
Розділ X. Уривки зі щоденника доктора Ватсона	106
Розділ XI. Чоловік на гранітному стовпі	117
Розділ XII. Смерть на болотах	130
Розділ XIII. Тенета розставлені	145
Розділ XIV. Собака Баскервілів	156
Розділ XV. Погляд назад	168

ДОЛИНА СТРАХУ

Частина I

ТРАГЕДІЯ У БІРЛСТОУНІ

Розділ 1. Застереження	181
Розділ 2. Міркування Шерлока Голмса	188
Розділ 3. Бірлстоунська драма	196
Розділ 4. У п'їтьмі	202

Розділ 5. Учасники драми	211
Розділ 6. Просвіт	220
Розділ 7. Розгадка	231

Частина II

ПРИБИРАЧІ

Розділ 1. Той чоловік	245
Розділ 2. Магістр ложі	253
Розділ 3. Ложа 341 Вермісси	267
Розділ 4. Долина страху	280
Розділ 5. Найтемніший час	289
Розділ 6. Небезпека	298
Розділ 7. Бирді Едвардс у пастці	306
Епілог	312